

Câu chuyện diễn ra suôn sẻ, buổi cơm trưa do cô Hiếu Dân, con gái Ông chuẩn bị thật ngon và ấm cúng. Sáng hôm sau tại quán “Ba miền” quen thuộc, ba chúng tôi, Quang A, Chu Hảo và tôi ngồi bàn cụ thể những bước tiến hành, trước hết là mời cho được một số nhà khoa học tâm huyết có uy tín như các giáo sư Hoàng Tụy, Phan Huy Lê, Đỗ Quốc Sam và một số nhà hoạt động từng được công chúng biết tiếng như Trần Đức Nguyên, Nguyễn Trung, Lê Đăng Doanh... tham gia.

Chu Hảo trầm ngâm : “ *một số người thì chúng ta có thể mời trực tiếp, một vài người thì đã có mặt trong buổi thảo luận hôm trước, nhưng một số “nhân vật” thì phải anh Việt Phương ngõ lời mới có tính thuyết phục cao để họ nhận lời*”. Chu Hảo quay sang tôi, “*việc này thì anh Trương Lai phải ra tay thôi*”. Tôi ra một góc, gọi điện thoại nói chuyện với anh Việt Phương. Nghe tôi trình bày công việc đã làm trong này và đề nghị anh tham gia với tư cách là một “*thành viên hạt nhân*” như anh đã từng làm trong “*Tổ Nghiên cứu Đổi mới*”, đồng thời nhờ anh mời các anh Hoàng Tụy, Phan Huy Lê...”.

Anh Việt Phương nói lại với tôi với giọng nghiêm túc khiến tôi hơi hoảng : “*Sao Trương Lai lại tự mâu thuẫn thế, chính TL rất kiên quyết đòi mình gạt bỏ mọi hoạt động, tập trung toàn bộ thời gian cho việc hoàn tất những vấn đề mình đang viết. Bây giờ lại đòi mình tham gia vào việc này ? Tôi vật nài “thì đúng thế, nhưng không còn cách nào khác, đây là công việc mà anh Sáu Dân giao và đòi thực hiện gấp. Nếu không có sự hiện diện và giúp đỡ của anh thì gay go quá. Có Quang A và Chu Hảo đây, anh nói chuyện với họ nhé*”, tôi gỡ bí. Anh trả lời ngay, “*thôi không cần đâu, để mình suy nghĩ thêm, ra Hà Nội rồi bàn*”. Tôi thở phào nhẹ nhõm vì biết cái “*nhược điểm*” của Việt Phương. Anh là người rất khó *nói không* với những yêu cầu giúp đỡ của bạn bè.

Bảy ngày sau tại Hà Nội công việc được thu xếp xong. Mọi người nhất trí tiến cử Tiến sĩ Nguyễn Quang A gánh vác trách nhiệm Viện trưởng IDS. Tôi bay về Sài Gòn báo cáo lại với ông Sáu Dân. Quãng hơn một tuần sau, ông lại yêu cầu tôi bay ra để bàn với anh Việt Phương và anh Quang A nên mời giáo sư Hoàng Tụy đảm nhiệm vai trò Chủ tịch Hội đồng Khoa học của Viện IDS để tăng thêm uy tín cho IDS. Là người am hiểu sâu sắc giới trí thức và quý mến họ thật lòng, khi đưa ra gợi ý nên mời giáo sư Hoàng Tụy ngồi vào vị trí ấy, ông cười “*Ông là người không sợ ai và ai cũng phải sợ ông*”, nếu ông nhận lời thì quá hay”.

Chỉ đến tháng sáu năm sau, khi Ông qua đời, nhắc đến câu nói ấy của Ông, anh chị em IDS tán với nhau : “*Có lẽ cần thưa với ông Sáu Dân rằng, ông chưa nói đến người vô học quen cầm rìu phá rừng lấy gỗ, cưa cây chặt cành, đốn ngã cổ thụ, thì một “ông” chứ mười “ông” hấn ta cũng đốn hạ như chơi thôi*”. Là nói vui thế! Chuyện “*nhạy cảm*” chẳng nên ghi rõ làm gì. Thì các cụ ta xưa đã dạy “*nhân bất học bất tri lý*” đó thôi.

Ông Sáu Dân khai trong lý lịch ở mục trình độ học vấn là “*biết đọc biết viết*”, ấy thế mà giáo sư Cao Huy Thuần, một nhà trí thức “*thứ thiệt*”, dạy đại học Picardie ở Paris, lại viết : “*Tại sao ông Sáu Dân để lại nhiều tình cảm đặc biệt nơi người trí thức? Chỉ đứng trên lĩnh vực trí thức mà thôi, câu trả lời là : Tại vì, ở cương vị quyền hành, ông đã biết nhìn và nhận người trí thức như vậy. Và tại vì, ở cuối đời, khi chỉ còn cây bút và hai bàn tay không, ông đã làm nhiệm vụ của một người trí thức như thế*”. Một người trí thức như thế, theo tôi hiểu thì Cao Huy Thuần muốn nói là người “*không đánh mất khả năng tự phê phán, để biết tự mình khai phóng, tự mình phát triển, tự mình đổi mới, tự mình mở cửa cho tiến bộ - để trật tự và ổn định không đồng nghĩa với bất biến, ù lì*”.